

ІГОР ТУРЧИН – ГЕНІЙ СВІТОВОГО ГАНДБОЛУ

Щохвилини на Землі згорає зірка чийогось життя. В 2013 році буде сумна дата як для українського, так і світового гандболу. Саме майже двадцять років назад помер один з найвидатніших тренерів світу з гандболу – Ігор Євдокимович Турчин, діяльність якого, в першу чергу, пов'язана з жіночою командою київським «Спартак» та жіночою збірною Радянського Союзу з ручного м'яча.

Народився Ігор Турчин 16 листопада 1936 року в с. Софіївка Одеської області. Через декілька місяців сім'я переїжджає до Києва. З початку Великої Вітчизняної війни матір з сином евакуюють за Урал, а батько йде на фронт. Після вигнання фашистів з України сім'я повертається, але ненадовго: в 1947 р. вся родина знову переїжджає до Тернополя. Пізніше, проживаючи в Хмельницькому, хлопець захоплюється баскетболом. А в 1953 р. після закінчення 9-го класу знову переїжджає, але тепер уже до Житомира.

В 1959 р. випускник Кам'янець-Подільського педагогічного університету Ігор Євдокимович був направлений в Київ за спеціальністю «баскетбол». Через те, що вільних місць на дану спеціалізацію не було, він погодився на пропозицію тренера ДЮСШ з гандболу. Майбутній тренер був людиною, що відповідально ставиться до своєї роботи. І хоча раніше гандболом не займався, одразу поставив за мету створити не просто команду сильних спортсменок, а колектив всебічно розвинутих гандболісток. Ігор Турчин ходив у різні школи і просив вчителів фізичного виховання, аби вони підбрали йому дівчат із «бойовим» характером шостих і сьомих класів. Саме так в 153-й школі тренер знайшов Зінаїду Столітенко і Галину Махонову, які потім, захопившись його талантом, привели майже весь клас.

Заняття були досить неординарними. Школярки грали в різні ігри: піонербол, баскетбол, волейбол, й під час гри дізнавалися про гандбол та набували тих навичок, які надалі стануть «підґрунтям» у їхній кар'єрі. Можна сказати, що саме цим підходом тренер «прищеплював» дівчатам любов до спорту. Турчин був для них не лише наставником, він був другим батьком. Завжди все продумував до будь-якої дрібниці – де буде жити команда, як будуть годувати, якими умовами для тренування забезпечать. Але на тренуванні була залізна дисципліна. Гандбол у баченні молодих тренерів – це не просто гра, а в першу чергу, філософія. Тому жодне з його тренувань не було схожим на попереднє. Ігор Євдокимович першим ввів у гандбол імпровізацію. Лише «Спартак» під його керівництвом приніс 15 нових комбінацій, які використовують і в наш час! Ігор Турчин був противником використання заборонених речовин. Ігор Євдокимович з даного приводу говорив: «Дівчатка, що б вам не пропонували, що б не обіцяли, не приймайте, це шкідливо для здоров'я. Вам усім ще бути мамами». Чорна ікра та вітамінізований шоколад – це був найкращий допінг для дівчат.

Далі, в 1962 р., був заснований київський «Спартак». Тренер був дуже вимогливий, не жалів ні своїх сил, ні дівчат. До кожної команди суперників він знаходив свій ключ, за допомогою якого вони з року в рік громили суперниць. Під кожному нову команду супротивника на тренуванні обов'язково готували і новий варіант гри, причому великий тренер все зазвичай придумував на ходу. І саме це йому принесло певний результат. В першому сезоні у вищій лізі (1966) «Спартак» відразу опиняється в групі лідерів вітчизняного гандболу і займає 4 місце. Наступного сезону команда виграє срібні медалі, а 1968 р. – бронзові. Саме в 1969 р. київський «Спартак» разом з московським «Лучом» набирає однакову кількість очок. В додатковому матчі за чемпіонство киянки обіграли московських гандболісток з рахунком 28:20. Саме так було здобуто перше золото, і протягом двадцяти років поспіль «Спартак» вважався чемпіоном країни. Але це ще не все. Саме 13 перемог київських гандболісток у найпрестижнішому турнірі – Кубку європейських чемпіонів – залишаються до цього часу ніким не перевершеним результатом. За ці заслуги «спартаківки» потрапили до «Книги рекордів Гіннеса». Ігор Турчин зібрав усіх гандбольних «зірочок» країни і створив не лише «Спартак», але й «оздоровив» жіночу збірну Радянського Союзу. Адже кістяк цієї збірної склали дівчата з київського клубу – Лариса Карлова, Людмила Порадник, Зінаїда Столітенко, Людмила Тімошкіна. Очолювана Турчиним збірна займала перші місця на Олімпійських іграх в Монреалі (1976) і Москві (1980), була срібним призером олімпіади в Сеулі (1988), двічі перемагала на чемпіонатах світу (1982, 1986), в 1975 і 1978 була срібним призером світових першостей, в 1973 р. – бронзовим призером. Але найбільша перемога була на Олімпійських іграх в Монреалі в 1976 р. Це була дуже важка перемога, адже один з головних «гвинтиків» Ігоря Турчина – Галина Махонова отримала травму в першій грі проти Канади. Але, незважаючи на біль, Галина Петрівна брала участь у двох останніх іграх проти Угорщини і в фіналі проти Німеччини. У фіналі зустрічалися збірні Німеччини та СРСР. У роздягальні Ігор Турчин сказав: «Ми граємо з Німеччиною. Згадайте, як боролися ваші діди. Німок потрібно не перемогти. Їх потрібно скрушити!» Матч був дуже напружений. Перший тайм склався добре, чого не можна сказати про другий. Було допущено багато помилок, але воротар Наталя Тімошкіна була неперевершеною, вона ловила все, що летіло в рамку воріт. Матч завершився з рахунком 9:7 перемогою збірної СРСР. Тоді скупий на похвали Турчин сказав команді: «Молодці, дівчатка!» Ось як згадує цей матч Зінаїда Турчина: «На фінальний поєдинок з німкенями прийшли представники української діаспори. Вони підходили до нас, говорили: «Дайте ми хоч вас помацаємо». Запитували, чому ми не розмовляємо українською. «Мабуть, вас москалі заповнили», – говорили вони. Після нашої перемоги «діаспорчани» запросили нас у гості, ми поїли справжній український борщ, а ми їх почастили салом з України».

Після Олімпіади-76 Ігорю Євдокимовичу пропонували великі гроші, аби тільки він залишитися в Канаді. Навіть дочку хотіли вивезти з Союзу за лінією Червоного Хреста. Але він був настільки патріотом своєї країни, що навіть не замислювався над цією пропозицією.

Цікавим є й те, що «великий тренер» одружився зі своєю вихованкою Зінаїдою Столітенко, яка в 2000 р. була визнана найкращою гандболісткою планети ХХ ст. В 1971 р. в них народилася дочка – Наталія, яка з 1989 р. виступала за «Спартак».

Були в його житті і важкі моменти. Взагалі сфабрикована на Олімпіаді-88 в Сеулі поразка від господарок в один м'яч, коли в день матчу несподівано змінили суддівську колегію. Підсумкова бронза для команди СРСР вважалася чиновниками провалом. Турчина відсторонили від збірної. Це підірвало здоров'я, і йому потрібно було робити операцію. Але 25 тисяч доларів, стільки тоді коштувала ця операція, в Україні не знайшлося. Тому він погодився на пропозицію з Норвегії. За те, що йому зроблять шунтування, Турчин повинен був три роки відпрацювати, тренувати клуб «Філхаммер». Норвежці були так вражені працею Ігоря Євдокимовича, що відпустили його раніше, ніж це передбачалося. Зі слів дружини Турчина: «Після операції він став себе прекрасно почувати. Схуднув, зникла задишка, сил додалося».

7 листопада 1993 р. стало страшним днем для всього гандболу. У Бухаресті відбувалася гра проти «Рапіда» . В перерві Ігор Турчин дав вказівки дівчатам, розповів їм про їхні помилки. А тільки почався другий тайм, він сперся об стіну рукою і почав повільно сповзати. «Дівчатка, я помираю», – такими були його останні слова. Швидка приїхала тільки через двадцять хвилин. Лікарям залишалося констатувати факт смерті. Ігор Євдокимович не зміг перенести третій інфаркт. Він усе життя багато палив, мало беріг себе. Може, тому і помер так рано, хоча, загалом, це була звичайна тренерська смерть. До свого 57-річчя Ігор Євдокимович не дожив дев'ять днів. Із життя пішов не просто геніальний тренер, пішла ціла епоха «Спартака», але його справа продовжує жити завдяки його дружині. Зінаїда Турчина – президент гандбольного клубу «Київ-Спартак» з 1993 р. На жаль, легендарний «Спартак» зараз переживає скрутні часи. Клуб давно втратив лідерство і навіть в Україні програє командам, яких за часів Турчина навіть не існувало. А тут ще і міська влада відвернулася від київської легенди.

Ігор Євдокимович був нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора у 1976 і 1980 рр., а також «Знаком Пошани» в 1971 р. та орденом «Дружби народів». 18 грудня 2011 року в Мюнхені було оголошено, що Чемпіонат Європи з баскетболу відбудеться в Україні. Є перспектива, що Київський палац спорту, який прийматиме ігри Євробаскету-2015, назвуть на честь Ігоря Турчина. Уся гандбольна Україна пам'ятає його слова, які він говорив до тих, кого тренував: «Кожен із вас, в першу чергу, повинен бути людиною, а потім уже спортсменом». Щороку завдяки Зінаїді Михайлівні у Києві проходить турнір пам'яті великого тренера – Кубок Турчина.